

**«Өзін-өзі тану» рухани-
адамгершілік білім
бағдарламасының
психологиялық-
педагогикалық негіздері**

Жоспар

1. Классиктер рухани-адамгершілік білім туралы.
2. “Өзін-өзі тану” рухани-адамгершілік білімінің педагогикалық бастауы.
3. Рухани-ізгілік педагогикасы.
4. Ізгілік психологиясы.
5. Сана құрылымы туралы.
6. Сананы тазарту.
7. «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім бағдарламасының негізгі қағидаттары мен оқыту шарттары

**ОСТАНОВИСЬ!
ЗАДУМАЙСЯ...**

Information Overload

Остановись!!!! Задумайся...

Кто есть

Я?

В чем

СМЫСЛ

жизни?

В чем истинное

счастье

Какова

сущность

человека?

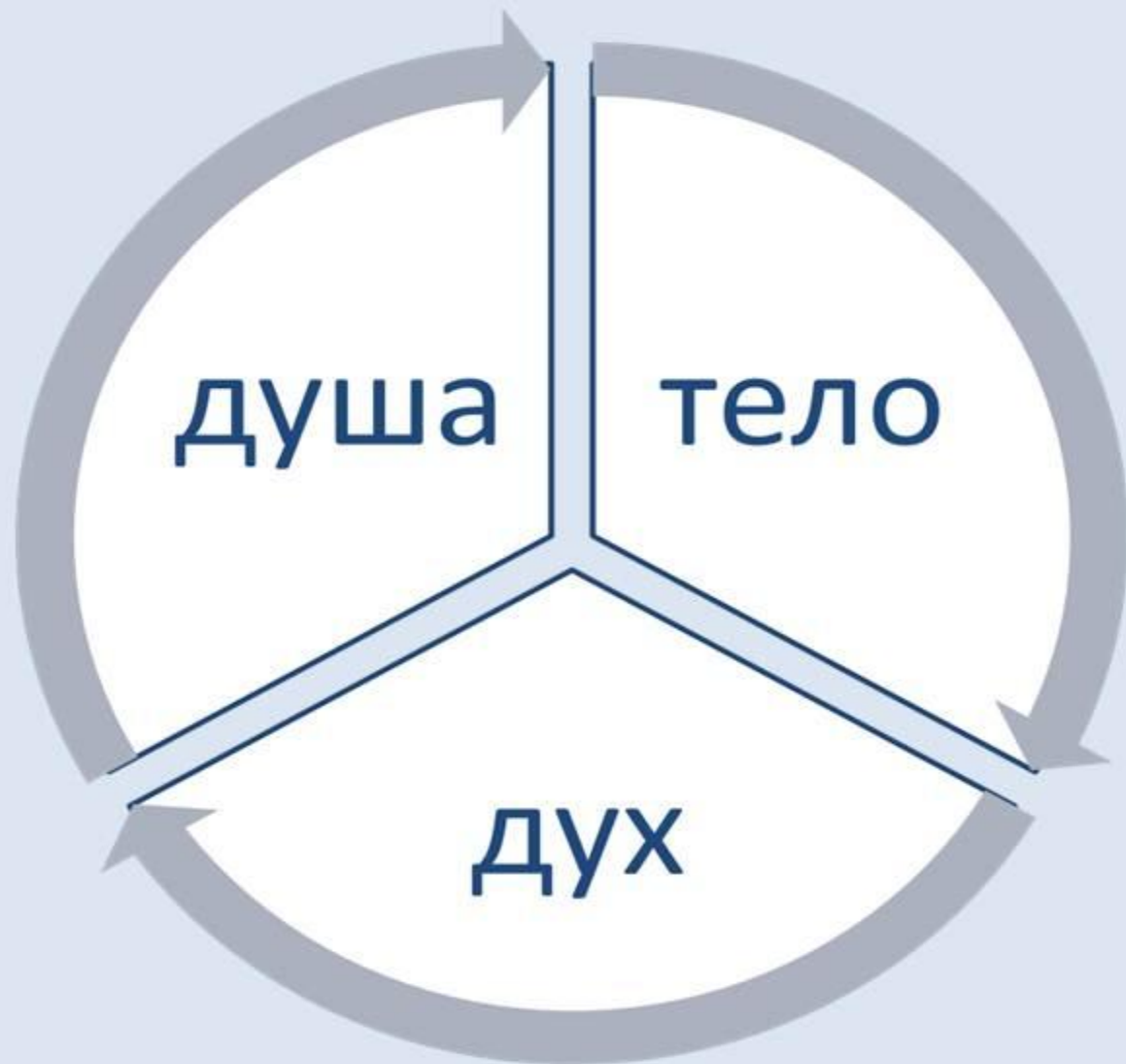
Что есть

истинное

блага для

человека?

Человек стал терять
себя...

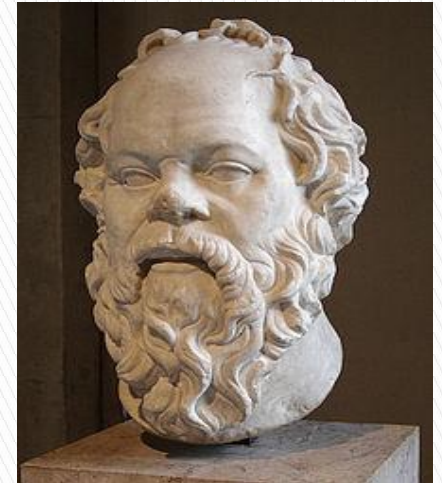

«...Адам өзін танып-білу нәтижесінде көп жақсылық көреді және жалған түсінік нәтижесінде көп жамандыққа кезігеді. Өзін-өзі білетін адам өзіне ненің жақсы болатынын да біледі, өзінің қолынан не келетінін және не келмейтінін де ажырата алады.

...Мен ештеңе білмеймін... Сонда да мен сенімен ақылдасып, бірге ізденгім келеді».

Вследствие знания себя люди испытывают много хорошего и вследствие ложных представлений испытывают много дурного. Человек знающий себя, знает и то, что для него будет хорошо, и различает то, что может сделать и чего не может.

...Я ничего не знаю... И все-таки я хочу вместе с тобой поразмыслить и поискать.

Сократ

(б.э.д. 469-399)

Адам кемелдігі неде?

Бақытта.

Бақытқа қалай қол жеткізуге болады?

Білім мен мінез-құлық арқылы.

Ол білімнің мәні қандай?

Ол – бәрінің және бар болмыстың мәні.

Бақытқа апаратын мінез-құлық қандай?

Ол – ізгілікті мінез-құлық.

Мұндай білімге қалай қол жеткізуге болады?

Оған ізденіс, тәрбиелеу өнері және оқу арқылы жетуге болады.

«В чем совершенство человека? В счастье. Как достигается счастье? Через знание и поведение. Какого рода это знание? Оно – знание сущности всего и всякого сущего. Каково поведение, дающее счастье? Это – добродетельное поведение. Как постигается это знание? Оно постигается исследованием, искусством воспитания, обучением».

**Әбу Насыр
әл-Фараби**
(872-950)

«Мен мұғалімнің әуел бастан балалардың қабілетіне сәйкес талғамын дамыта отырып, өз ойларын ашық айтуға, олардың арасынан таңдау жасауды, ажырата білуді талап еткенін, кейде оның оқушыға жол көрсеткенін, ал кейде оқушының өзі табуына мүмкіндік бергенін қалаймын.

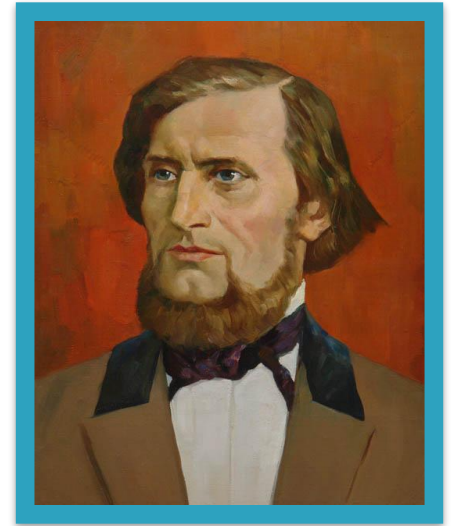
Мне хотелось бы, чтобы учитель с самого начала сообразно со способностями воспитанника давал ему возможность высказаться, развивая в нем вкус к вещам, заставляя его производить между ними выбор и различать их, чтобы иногда он указывал ученику путь, а иногда предоставлял ему и самому находить его»

М. Монтень
(1533-1592)

Мұғалім – жас рух үшін ешнәрсемен өзгертуге болмайтын күн көзінің жарқын сәулесі.

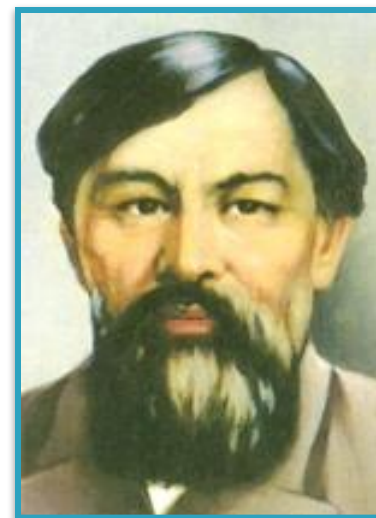
- Адамгершілік қасиеттің негізін оның сыртқы дүниесінен емес, адамның ішкі рухани тұтастығынан болмыстың менсіздігінен шыға отырып, іштей жоғары адамгершілік заңын сезінетінінен із керек деп атап көрсетті.
- Тәрбиенің мақсаты қоғамның пайдалы мүшесі жеке тұлғаны адамгершілікке тәрбиелеу
- Адамгершілік тәрбиесінің негізгі құралдарының бірі сендіру, көп жағдайда балалардың санасына жетпейтін орынсыз өсиет айтудан және үгіттеуден сақтаныңыз.

**К. Д. Ушинский
(1824-1870)**

Халық мектептері үшін ең керектісі – оқытушы. Тамаша жақсы педагогика құралдары да, ең жақсы өкімет бұйрықтары да, әбден мұқият түрде жүргізілген инспекторлар бақылауы да, оқытушыға тең келе алмайды. Сондықтан да мен жақсы оқытушыны дүниедегі заттың бәрінен де қымбат көремін.

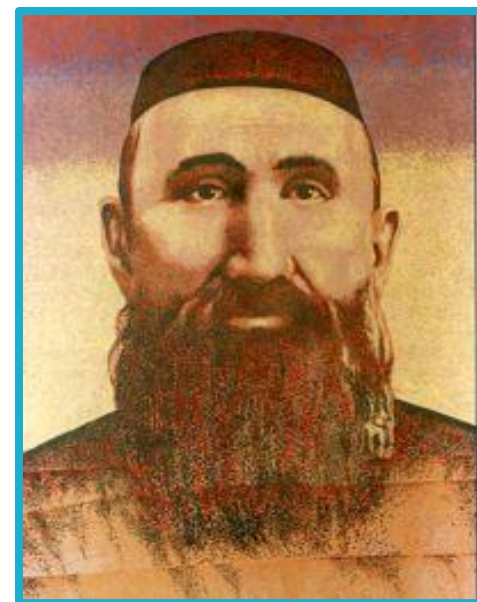
Егер балалар бірдемені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кінәлауға тиіс емес, оларға түсіндіре алмаған өзін кінәлау тиіс. Ол балалармен сөйлескенде ашуланбай, жұмсақ сөйлесуі, шыдамдылық етуі керек, әрбір нәрсені де ықыласпен түсінікті етіп түсіндіру керек, орынсыз терминдерді қолданбау керек, мұндай сөздер оқушыларға түсініксіз болады да, жалықтырып жібереді...

**Ыбрай Алтынсарин
(1841-1889)**

«Оқытудың ең үздік тәсілі – әңгімелесу, ол мұғалімнің тәлімгерлік шеннен түсіп, оқушылармен тең дәрежеде ақиқат іздеушіге (оқудағы болса да) айналады. Әңгімелесуде басты мәселелер: Отан, адам бойындағы Руханилық пен Адамгершілік туралы ой толғау керек.

...Наилучший метод обучения - беседа, в которой учитель как бы снимает с себя сан наставника и становится вместе с учениками равноправным искателем истины (пусть даже, учебной). В беседах надо вести разговоры о главном: о родине, о духовном и нравственном в человеке».

**Шәкәрім Құдайбердіұлы
(1858-1931)**

«Адам тәрбиелеу ісіне Ар ілімін енгізу қажет. Бұл туралы ғалым кісілер қам жасау керек. Олар бұл ілімді барлығына міндетті пән ретінде дайындауы керек».

Шәкәрім

Өзіне жақын адамның махаббаты – бұл үйлесімділік, кеңдік, бостандық. Жан-жағыңа күлімсіре!

- Мұғалім балаға бұғау салмайды, ол еркіндік береді, басымдық көрсетпейді, мақтап-мадақтайды, мыжғылап тастамайды, ол қалыптастырады, бұйырмайды, ол үйретеді, талап етпейді, ол сұрайды, балалардың қиналған сәттерінде олармен бірге күйзеліске түседі...
- Таза, мөлдір, ардақты балалық шақты құрметтендер! Сіз: балалар мені қажытады дейсіздер. Сіз дұрыс айтасыз. Сіз түсіндіріңіз. Еңкею, шалқаю, бүгілу. Қателесесіз. Біз одан шаршамаймыз, біз солардың сезімдеріне жетуден шаршаймыз. Көтеріліп, қатар-қатар тұру, тартылу, ренжітпеу үшін.

**Януш Корчак
(1878-1942)**

Мұғалім өзі үнемі оқып, үйреніп жүргенде ғана мұғалім бола алады.

Учитель до тех пор учитель, пока он учится сам.

Балаларға көп айту қажет емес, оларды сөзбен тойдырмау керек, сөз еріккеннің ермегі емес, ал сөзден жалығу – өте зиянды. Бала тәрбиешінің сөзін тыңдап қана қоймай, үндемей отыруы керек: осы сәтте олар ойлайды, естігені мен көргенін мәнін ұғынады.

Детям не надо много говорить, не надо пичкать их рассказами, слово не забава, а словесное пресыщение - одно из самых вредных пресыщений.

Ребенку нужно не только слушать слово воспитателя, но и молчать; в эти мгновения он думает, осмысливает услышанное и увиденное.

В. А. Сухомлинский
(1918—1970)

«Мұғалім жақсы сабаққа өмір бойы дайындалады... Біздің мамандығымыздың рухани және философиялық негізі осындай: оқушыларға білім ұшқынын шашу үшін мұғалім өз бойына телегей-теңіз нұр жинауы керек.

«Учитель готовится к хорошему уроку всю жизнь... Такова духовная и философская основа нашей профессии: чтобы дать ученикам искорку знаний, учителю надо впитать целое море света»

В.А. Сухомлинский

**Назарбаева
Сара Алпысқызы**

«Біз білім арқылы қоғамызда әр адамның өз бойында болмысынан жаратылған қабілеттерін жарыққа шығарып, сол арқылы біздің мемлекетімізге ғана емес, Жер шарындағы барлық адамзатқа пайда келтіруге мүмкіндік беретін рухани-адамгершілік құндылықтарды жандандыруды көздейміз.

„Именно через образование мы хотим возродить в нашем обществе нравственно-духовные ценности, чтобы каждый человек мог в полной мере реализовать заложенные в нем от рождения способности и тем самым принести пользу не только нашему государству, но и всем людям на Земле“

«Өзін-өзі тану» пәнін оқыту мақсаты – мәңгілік рухани-адамгершілік құндылықтарға негізделген кемел мінезді, ойы, сөзі және ісі бірлікте болатын адам қалыптастыру.

Цель преподавания дисциплины «Самопознание» – становление человека совершенного характера, основанного на вечных нравственно-духовных ценностях, живущего в единстве мысли, слова, дела.

2. «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білімінің педагогикалық бастаулары.

Педагогиканың үш типі

- Қалыптастыру педагогикасы
- Қабілеттерін дамыту педагогикасы
- Кемелдендіру педагогикасы

Оқушыларға деген көзқарас туралы дүниетанымдық сұраққа бойынша Г.С. Батищевтің пайымдауы

Выделены Г.С.Батищевым, с точки зрения ответа на мировоззренческий вопрос о том, как видится учащийся

«Қалыптастыру» педагогикасының моделі (авторитарлық педагогика)

Адам және әлем – бастапқыда ешбір рухани әлеуеті болмайтын биоәлеуметтік құбылыс.

Педагогикалық қызметтің мақсаты: әлеуметтік тапсырысқа сәйкес келетін тұлға қалыптастыру.

«Қалыптастыру» педагогикасы өз қамқорлығындағы шәкіртті социумның атқарымдық бірлігі ретінде қарап, адамның нақты стандартталған типін алу мақсатында «білім беру технологиялары» деп аталатын қалыпқа сәйкес өңдеуге келетін әлдебір шала өнім деп таниды.

Мир и человек – биосоциальные явления, изначально не обладающие никаким духовным потенциалом

Цель педагогической деятельности: Формирование личности, соответствующей социальному заказу.

Педагогика «формирования» видит в своем подопечном некий полуфабрикат, заготовку, которую необходимо обработать в соответствии с так называемыми «образовательными технологиями» с целью получить вполне конкретный стандартизированный тип человека как функциональной единицы социума

Педагогтің монологі:

Мұғалім → Оқушы

Қабілеттерін дамыту педагогикасының моделі

Модель педагогики развития способностей

Адам және әлем – бастапқыда ешбір рухани әлеуеті болмайтын биоәлеуметтік құбылыс.

Педагогикалық қызметтің мақсаты: әлеуметтік ортада жетістікке жету үшін тұлғаның қабілеттерін жан-жақты дамыту.

Тұлғаның біліктерді, мамандықты меңгеруіне, қоғам меншігіне айналуына мүмкіндік беретін қабілеттерін қара бастың қамы үшін дамыту талаптарынан туындайды.

Мир и человек - биосоциальные явления, изначально не обладающие никаким духовным потенциалом

Цель педагогической деятельности: Всестороннее развитие способностей личности для достижения успеха в социуме.

Исходит из требования самоцельного развития способностей личности, позволяющих овладеть навыками, профессией, социализироваться.

Диалог, мұғалім жетекші роль атқарғанда:

Диалог, при ведущей роли педагога:

Мұғалім ↔ **Оқушы**

Кемелдендіру педагогикасының моделі (рухани гуманизм)

Модель педагогики совершенствования (духовный гуманизм)

Адам және әлем – рухани әлеуеті шексіз, көп қырлы құбылыс. Адамды өзін-өзі жүзеге асыруға талпынатын шексіз рухани әлеует ретінде қабылдайды. Бұл тұрғыдан алғанда тәрбие оқытудан басымдылығы және шын мәнісінде оқытуды тәрбиенің бөлігі құқығында ғана енгізу қарастырылады.

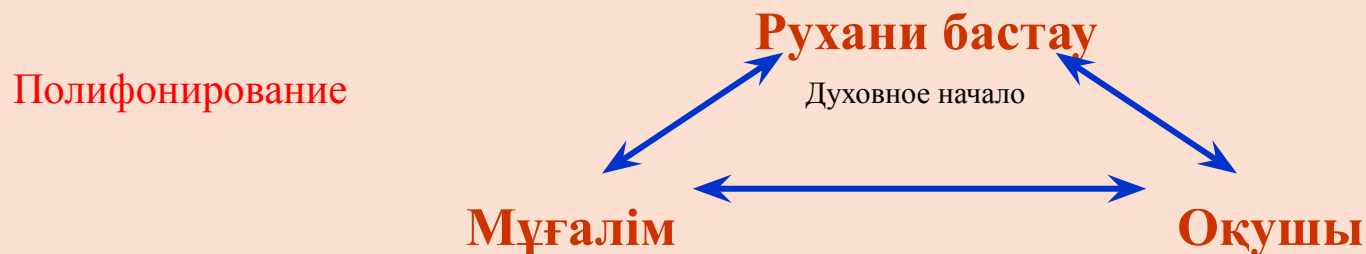
Мақсаты: адам бойындағы рухани бастаудың көзін ашу және жалпыадамзаттық құндылықтарды жарыққа шығару.

Мир и человек - многомерные явления, с бесконечным духовным потенциалом. Человек понимается как бесконечный духовный потенциал, стремящийся к реализации. В этом плане утверждается приоритет воспитания над обучением и фактически включение обучения в воспитание на правах всего лишь момента.

Цель: Пробуждение духовного начала в человеке и выявление общечеловеческих ценностей

Педагогикалық қызметтің сұлбасы:

Схема педагогической деятельности:

Педагогтің үш стилі

Три стиля педагога

- Авторитарлық (өктемдік) стиль
- Либералдық стиль
- Гуманистік (ізгіліктік) стиль

Менің атым Қожа

▣ **Ізгіліктік жеке тұлға педагогикасы**

- ▣ Гуманно-личностная педагогика

▣ **Ізгілік педагогикасы**

- ▣ Гуманная педагогика

▣ **Рухани-ізгілік педагогикасы**

- ▣ Духовно-гуманная педагогика

Педагогикалық үдерісті ізгілендіру принциптерінің маңызы мен оның басқа педагогикалық принциптердің арасында алатын орны орны туралы түрлі көзқарастар бар.

Существуют различные точки зрения на сущность принципа гуманизации педагогического процесса и его месте среди других педагогических принципов.

- В.И. Андреев: «педагог пен оқушылардың мүдделерінің, қарым-қатынасының және олардың дамуы мен өздігінен жетілу жағдайларының үйлесімділігі тұлғаның басым құндылықтарының бірі болып табылатынын мойындау»;
- В.И. Андреев: признание «одной из приоритетных ценностей личности педагога и учащегося, гармонизация их интересов, взаимоотношений и условий для их развития и саморазвития»;
- В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко и Е.Н. Шиянов: дидактикалық принциптер жүйесінен педагогикалық үдерістің гуманистік бағытына ерекше көңіл бөледі: «бұл принципті жүзеге асыру бүкіл оқу-тәрбие жұмыстарын жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру міндеттеріне бағындыруы талап етеді»;
- в системе дидактических принципов выделяют принцип гуманистической направленности педагогического процесса, «реализация этого принципа требует подчинения всей образовательно-воспитательной работы задачам формирования всесторонне развитой личности»;
- Т.А. Стефановская: «ізгілендіру принципінің мәнін балаларға деген сүйіспеншілікті педагогикалық үдерістің негізі» деп таниды.
- суть принципа гуманизации видит в любви к детям как основы педагогического процесса;

3. Рухани-ізгілік педагогикасы

Ізгілік педагогикасының үш постулаты:

1. Баланың бойындағы жоғарғы Рухани бастауға, оның жарқын тағдырына, шексіз кемелдену мүмкіндігіне деген сенім; вера в высшее Духовное начало в ребенке, в его высшее предназначение, в возможность неограниченного совершенствования
2. Өз бойындағы жоғарғы Рухани бастауға, оның жарқын тағдырына, шексіз кемелдену мүмкіндігіне деген сенім; вера в высшее Духовное начало в самом себе, в свое высшее предназначение, в возможность неограниченного совершенствования;
3. Тек ізгі әдістердің күшіне деген сенім; вера в силу только гуманных методов

Ізгілік педагогикасының манифесі

Манифест гуманной педагогики

Баланы философиялық тұрғыдан түсіну:

Философское восприятие ребенка:

Баланың біртұтас болмысы: бала – және болмыстың толығуы, онда Рухани болмыс жетекші болып табылады.

Целостная сущность ребенка: он есть полнота двух природ – духовной и материальной, в которой ведущей является природа Духовная.

Адам – ішкі шексіздік иесі

Человек – носитель внутренней бесконечности

Фильмнен үзінді

Анықтау принципі

Принцип выявления

- Рухани-адамгершілік білім – адам жанының тереңінде орын алатын ішкі құбылыс. Ал әр адамның жан-дүниесі тек Сүйіспеншілікке ғана құшақ жаяды.
- Нравственно-духовное образование – это внутреннее событие, происходящее глубоко в душе. А душа любого человека раскрывается только навстречу Любви.
- Өзін-өзі тану мұғалімі оқытпайды, білімді дайын күйінде ұсынбайды, ол оқушылардың даму бағдарын сартқы әлемді танып білуден өзінің ішкі жан-дүниесінің шексіз әсемдігін ашуға бағыттайды.
- Учитель самопознания не учит, не предлагает знания в готовом виде, он лишь направляет вектор развития учащегося от изучения внешнего мира на открытие бесконечной красоты своего внутреннего мира;
- Оқушылар өздерінің ішкі жан-дүниесін аша отырып, саналы түрде даму жолына түсіп, өздеріне қажетті білімді және **ар-ұждан дауысын** өзі ашады.
- Открыв свой внутренний мир и встав на путь осознанного развития, учащийся сам откроет все необходимое ему знания и внутренний **голос совести** станет его вечным духовным учителем.

Мұғалім өз сабағын сәулелендіретін нұрды қайдан алады?

Где брать учителю Свет, который будет наполнять его уроки?

- «... мұғалім өз бойындағы рухани әлемінен алады, егер ол әлем әсемдікке және асқақтыққа толы болса...»
- «...из собственного духовного мира учителя, если этот мир населен образами и возвышенными...»
- «...бізге сыртқы әлемнен даритын және рухани бастаулардан туындайтын нәрселерді біз жандандырамыз, асқақтатамыз, кемелдендіреміз. Біз оқушыларымыздың рухани әлемін міне, осы бейнелермен сәулелендіруіміз керек...»
- «...то, что поступает в нас из внешнего мира и возникает из духовных источников, мы облагораживаем, возвышаем, развиваем. Вот этими образами мы и должны снабжать духовный мир наших учеников».

Ш.А. Амонашвили

- Педагогикалық үдерісте баланың шынайы адами құндылықтарды танып-білуі және оны меңгеруі;
  - познание и усвоение ребенком в педагогическом процессе истинно человеческого;
- Педагогикалық үдерісте баланы әлеуметке қарсы бағыттайтын тәсілдердің қолдануына жол берілмеуі;
  - недопустимость использования в педагогическом процессе средств, способных спровоцировать ребенка на антисоциальные проявления;
- Педагогикалық үдерістерге адами сипат беру;
  - очеловечивание обстоятельств в педагогическом процессе;
- Мектеп ұжымы өмірінің заттық-материалдық және рухани ортасын, моральдық-психологиялық ортасын ізгілендіру
  - гуманизация предметно-материальной и духовной среды жизнедеятельности школьного коллектива: эстетизация среды, морально-психологический климат школьного микросоциума.

Ш.А. Амонашвили

Ұстаз ұлағаты

Шалға Амонашвили

Мен – Ұстазбын!

Мен – Сүйіспеншілік пен Адалдықтың, Сенім мен Шыдаммын

Мен – Шаттық пен Шуақтың, Мұңлық пен Қайырымдылықтың

Мен – Ақиқат пен Жүректің, Намыс пен Бекзаттың

Мен – Іздеуші мен Сыйлаушымын, Кедейлік пен Байлықтың

Мен – Ұстаз бен Шәкірттің, Тәрбиеші мен Тәрбиеленушімін

Мен – Болашаққа жол салушымын, Жарқын өмірді жасаушымын

Мен – Балалықтың қорғанымын және Адамзаттың бесігімін

Мен – Болашақтың шаттығы мен Тірліктің жан шырағымын

Мен – Алланың қалауымен ұстазбын және

Жаратушының қызметшісімін

4. Бағдарламаны жүзеге асыру қағидаттары

Рухани-адамгершілікті тұлға тәрбиелеудің жалпы қағидаттарына сүйену бағдарламаны тиімді жүзеге асырудың маңызды шарты болып табылады.

Важным условием эффективной реализации программы является ориентация на общие принципы воспитания нравственно-духовной личности.

- ▣ **Гуманистік бағыттағы қағидат** ізгілік мұраттары мен бағдарларын бірінші кезекке қоюды көздейді.
- ▣ *Принцип гуманистической направленности* предполагает выдвижение на первый план гуманистических идей и ориентиров.
- ▣ **Жалпыадамзаттық құндылықтар қағидатына** сәйкес «Өзін-өзі тану» пәнінің мазмұнын адамның рухани болмысының ең жоғарғы көрініс болып табылатын мәңгілік жалпыадамзаттық құндылықтарға негіздеу керек. Мұнда «Өзін-өзі тану» пәнін жүргізу үдерісінде жүзеге асырылатын **рухани-адамгершілік білімі – діни емес, зайырлы (светское) білім** екенін ерекше айта кеткен жөн. Ол адамның физикалық, психикалық және рухани-адамгершілік болмысын бір тұтастықта қарастырады.
- ▣ *Принцип общечеловеческих ценностей*, согласно которому, содержание предмета «Самопознание» следует основывать на вечных общечеловеческих ценностях, понимаемых как проявление высшей духовной природы человека. Здесь следует особо подчеркнуть, что нравственно-духовное образование, осуществляемое в процессе преподавания предмета «Самопознание» - это не религиозное, а **светское образование**, рассматривающее в единстве физическую, психическую и духовно-нравственную природу человека.
- ▣ **Әлеуметтік ынтымақтастық қағидаты** қосымша арнайы сабақтан тыс шаралар өткізуді талап етеді.
- ▣ *Принцип социального взаимодействия* предписывает обращение к дополнительной специальной внеучебной деятельности.
- ▣ **Ұлттық мұра қағидаты** жалпыадамзаттық рухани құндылықтарды ұлттық рухани мұралар арқылы тану қажеттігін маңызды деп таниды.
- ▣ *Принцип национального наследия* актуализирует необходимость познавать общечеловеческие духовные ценности через призму национальной духовной культуры.
- ▣ **Табиғи сәйкестілік қағидаты** тұлғаның жасқа және жеке басқа қатысты ерекшеліктерін ескереді.
- ▣ *Принцип природосообразности* учитывает возрастные и индивидуальные особенности личности.

«Өзін-өзі тану» пәнін оқытудың шарттары:

- Мектепте сүйіспеншілік, сенім, шабытты шығармашылық, өзінді-өзің зерттеу, өзінді түйсікпен ұғынуды дамыту атмосферасын құру үшін жағдай жасау.
  - Создание атмосферы любви, доверия, вдохновенного творчества, создание условий для самоисследования, развития интуитивного постижения себя
- Рухани-адамгершілік білім беруді мектептің тұтастай педагогикалық үдерісімен ықпалдастыру.
  - Интеграция нравственно-духовного образования в целостный педагогический процесс школы
- Рухани-адамгершілік білім беру үдерісінде тек қана позитивті (оң) және ізгі әдістерді қолдану қажеттілігі.
  - Необходимость использования только позитивных и гуманных методов в процессе нравственно-духовного образования

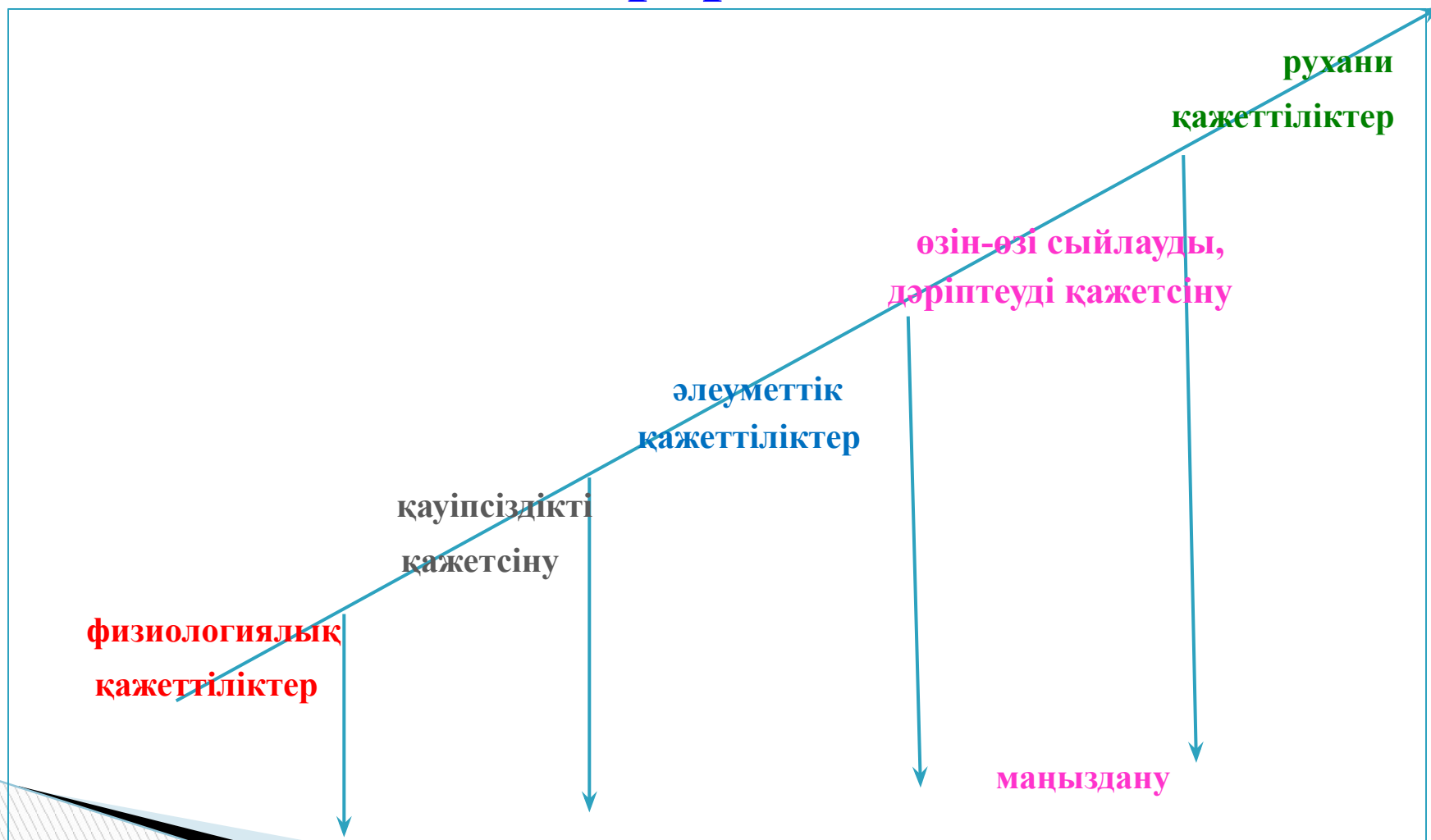
5. Гуманистік психология

- Адамзаттың өміріне холизмдік (грекше pholos –біртұтас) көзқарасты басшылыққа алады;
- Барлық адам тумысынан, болмысынан ізгі болады деген іргелі көзқарасты ұстанады;
- Әр адамның өзіндік әлеуетіне бағытталады;
- Рухани дамудың, өзін іс жүзінде көрсете білудің маңыздылығына назар аударады

Адам бойында өзгертетін бір зат болса – ол өзін-өзі қалай сезінетіндігін өзгертуі қажет.

А.Маслоу

Маслоу бойынша қажеттіліктер иерархиясы

Маслоу бойынша қажеттіліктер иерархиясы

- **Физиологиялық қажеттіліктер** (аштық, шөл, ұйқы).
- Қауіпсіздікті қажетсіну (қауіпсіздікті сезіну, қорғаныш)
- **әлеуметтік қажеттіліктер** (қоғамдық өмір, тиістілік, қолдау, достық, махаббат)
- **өзін-өзі сыйлауды, дәріптеуді қажетсіну** (табыс, мәртебе, тұлғаның дамуы, өзін-өзі сыйлау)
- **рухани қажеттіліктер** (өмірдің мәні және біздің шынайы табиғатымыз туралы тәжірибе алу)

Абрахам Маслоу

- ▣ **Самотрансцендентность** (лат. *transcendens* – *переступающий, превосходящий, выходящий за пределы*) – өзінің жеке қажеттіліктерінен, өзінің жеке «Менінен» жоғары шығу; (*шегінен шығу*)
- ▣ Біз бергенде, өзіміздің ең жақсы қасиеттерімізді жарыққа шығарғанда толық бақытқа қол жеткіземіз.
  - ▣ Мы получаем больше счастья, удовлетворения когда мы отдаём, реализуем свои лучшие качества
- ▣ Неғұрлым көбірек берілсек, соғұрлым өзімізді жақсы танимыз
  - ▣ Чем больше мы себя отдаем, тем больше мы себя узнаем

Абрахам Маслоу

Трансценденция жасап, өзін-өзі дәріптеген адам **жан-жақты**. Самоактуализированный человек, совершивший трансценденцию, универсален.

Ол – адамзат өкілі. Ол белгілі бір мәдениеттен нәр алады, алайда ол одан да жоғары көтеріліп, көбінесе оған тәуелсіз болады... Он принадлежит человечеству. Его питает определенная культура, но он поднимается над ней, во многом он независим от нее...

Трансценденция жоғарғы шындыққа жолдама алу, жоғарғы болмыс тілімен сөйлеу, шексіз және мерзімсіз ең жоғарғы түсінікке (ұғымға) қол жеткізу.

Трансценденция может означать вид на жительство в высшей реальности, умение говорить языком высшего бытия, высшее постижение без конца и без срока

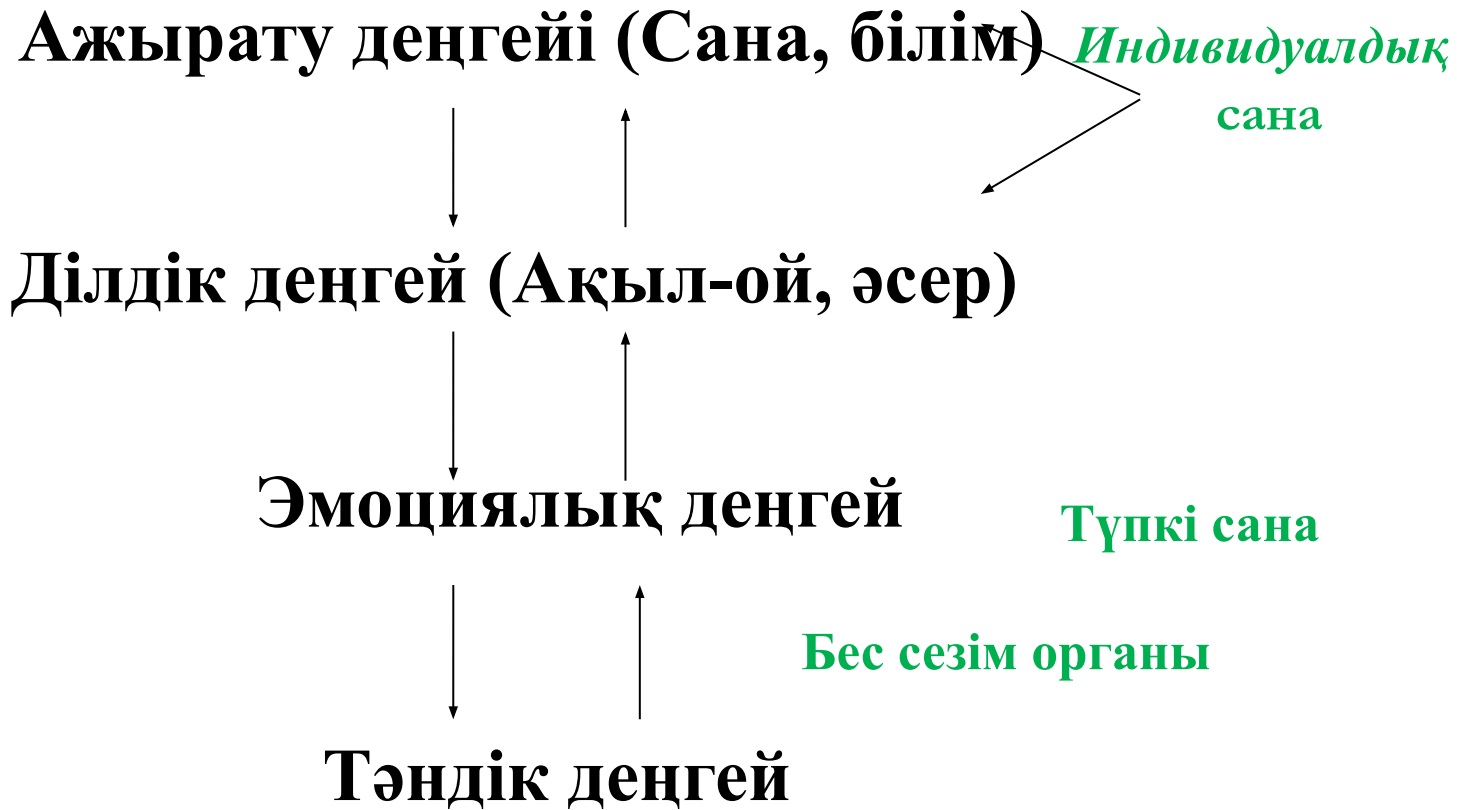

Абрахам Маслоу

- Әр адамға мәңгілік рухани құндылықтарды аса қажетсіну тән. (*метапотребности*)
- Каждому человеку свойственны высшие потребности в вечных духовных ценностях
- Біз өзімізді жоғарғы, кемелденген, руханиланған (*рухтанған*) ортадан табуымыз қажет, сондықтан да бұл ортаға ену психотерапияның басты мақсаты және адамды қалыптастырудың (*білім берудің*) ақырғы мақсаты болуы керек...
- Мы оказываемся в среде высшей, более совершенной, более одухотворенной жизни, и хочется сразу добавить, что погружение в эту среду должно стать и главной целью психотерапии и конечной целью образования в самом широком понимании этого слова...

Рухани деңгей

интуиция, ар-ұждан, шабыт

6. Сана арқылы оқыту

Оқыту, ойлау және түсіну – осының бәрі бес сезім мүшелері арқылы сананың ішінде жүретін үдерістер.

Процесс обучения, мысли и понимание – все это происходит внутри сознания, через пять органов чувств.

Олардың екеуі: **көру** мен **есту** ақпарат алудың маңызды жолдары болып табылады.

Два из них - зрение и слух являются важнейшими путями получения информации.

Бес сезім мүшелері арқылы ақпарат сыртқа әлемнен **түпкі санаға** (подсознание) түседі де (кейде саналы түрде, кейде санадан тыс), **психикалық-эмоциялық реңге** ие болады.

Через пять органов чувств информация из внешнего мира попадает в подсознание (иногда сознательно, иногда минуя сознательный уровень), где приобретает психоэмоциональную окраску.

6. Сананың құрылымы туралы

Сананың құрылымы, оның табиғаты – адамның руханилығы мәселелерімен тығыз байланысты психологияның көкейкесті мәселелерінің бірі.

Структура сознания, его природа – один из кардинальных вопросов психологии, который наиболее тесно связан с вопросом духовности человека.

З. Фрейд бірінші рет **бейсаналық** (санадан тыс) бөлігін ажырата отырып, адам санасының құрылымын жасады. Ол невроздарды зерттей отырып, сана саласынан шығып қалған эмоцияларды тапты және оларды **түпкі сана (подсознание)** деп атады. З. Фрейд негізінен патологиялық жағдайларды қарастырғандықтан, оның теориясын жан-жақты ету адам мүмкіндіктерін шектеуге әкеліп соқтырды.

З. Фрейд впервые структурировал сознание человека, выделив область бессознательного. Исследуя неврозы, он обнаружил вытесненные из области сознания эмоции и назвал эту область подсознанием. Так как З. Фрейд рассматривал в основном патологические случаи, то универсализация его теории привела к умалению возможностей человека.

К.Г. Юнг сананың төменгі, жеке тұлғалық деңгейінен басқа жоғары деңгейінің (**жоғарғы сана**) бар екеніне назар аудара отырып, бейсаналық ұғымын кеңейтті. Ол сонымен қатар жоғары деңгейде әсерленудің терапевтік әсері бар екендігін жән адамды ізгілендіре түседі, оған шығармашылық шабыт, қуат беретінін дәлелдеді.

- К.Г. Юнг расширил понимание бессознательного, выделив помимо низших, личностных уровней, высшие уровни сознания (**сверхсознание**). Также он показал, что переживание высших уровней имеют терапевтический эффект и более того облагораживают человека, пробуждают в нем творческую энергию.

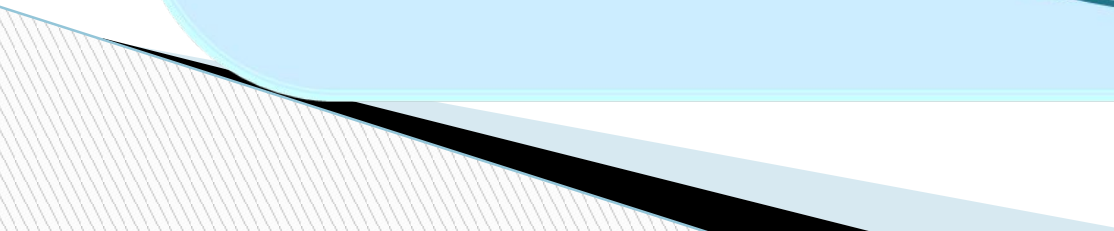
**Дұрыс (оң)
қабылдау**

**Бес
сезім
мүшесі**

Сана

Адами болмыс

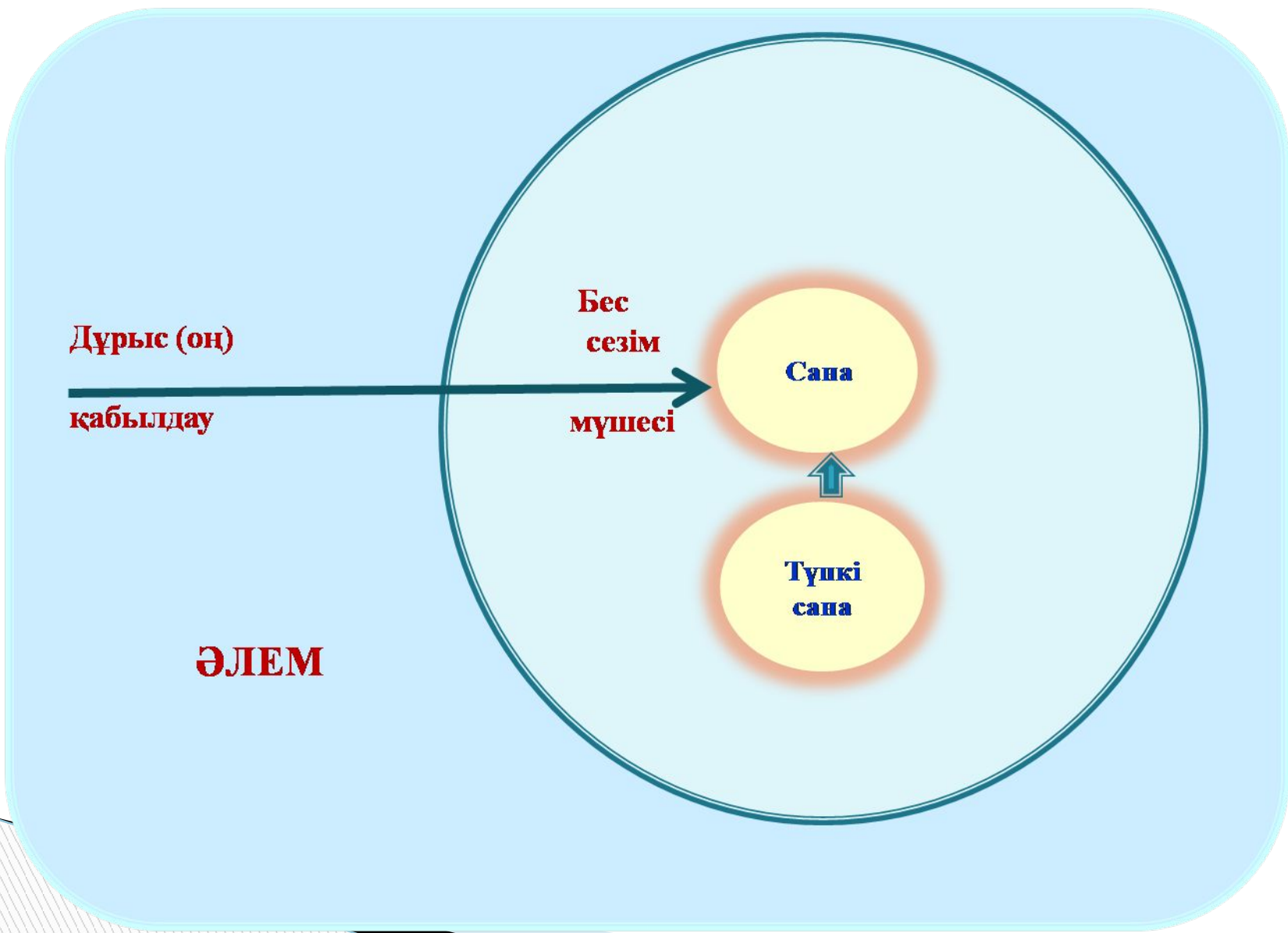
**Дұрыс (оң)
қабылдау**

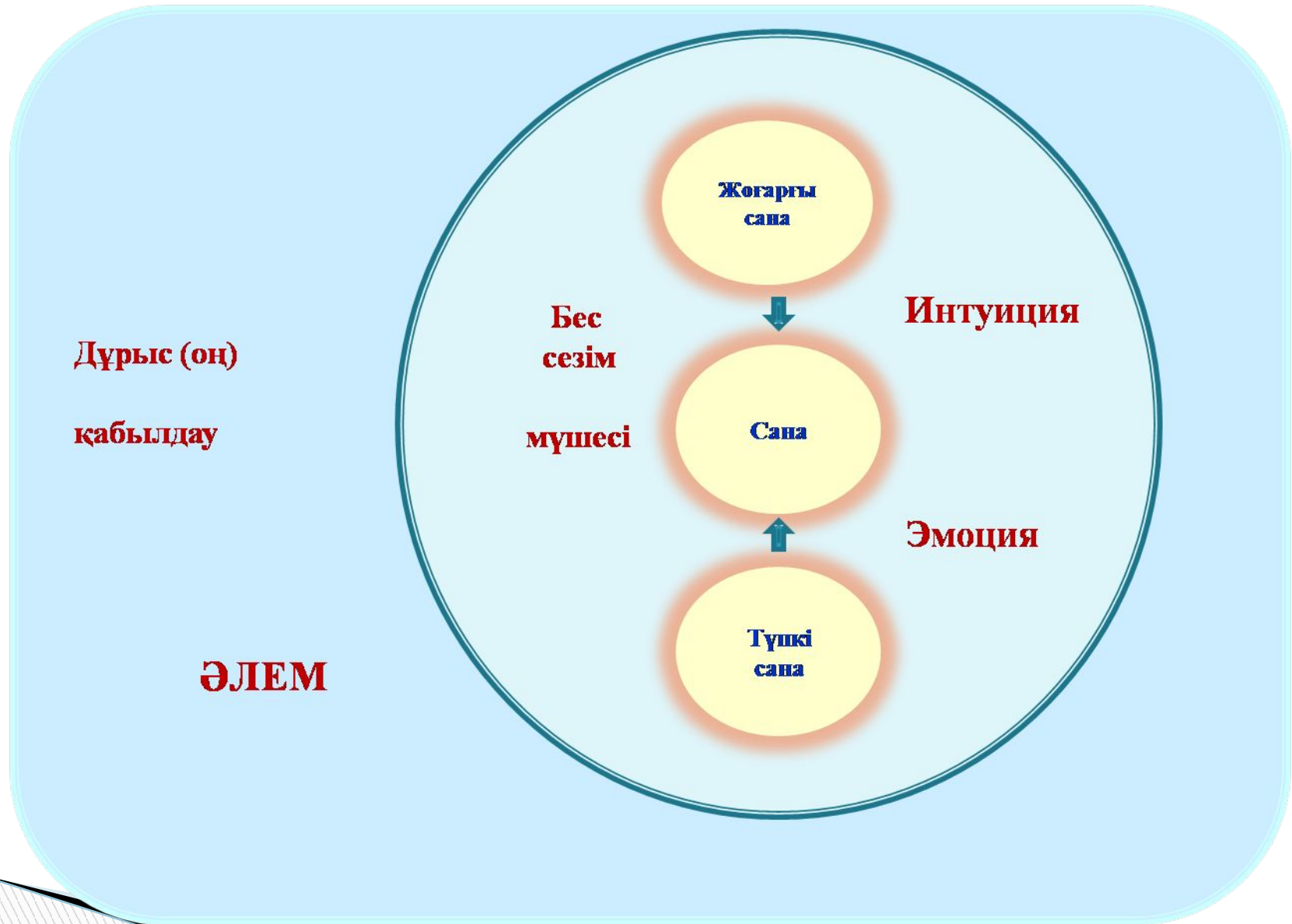
**Бес
сезім
мүшесі**

Сана

**Түпкі
сана**

ӘЛЕМ

Дұрыс (оң)
қабылдау

ӘЛЕМ

Жоғарғы
сана

Бес
сезім
мүшесі

Сана

Түпкі
сана

Интуиция

Эмоция

Адам = үш адам

- Өзіңізді кім деп есептейсіз – сол (өзін тән ретінде түсіну)
  - Тот, кем вы себя считаете (осознание себя как тела)
- Сізді басқалар кім деп есептейді – сол (өзін ақыл-ой деңгейінде түсіну)
  - Тот, кем вас считают другие (осознание себя на уровне ума)
- Шын мәнінде кімсіз – сол (шынайы рухани Менін түсіну)
  - Тот, кем вы являетесь на самом деле (осознание истинного духовного Я)

Біздің әрқайсысымызда үш тұлға бар

- Біріншісі – біздің физикалық тәнімізді саналы түрде сезінуіміз.
  - Первая сущность - наше сознательное осознание физического тела.
- Екіншісі – басқа адамдардың біз туралы ойларынан қалыптасатын болмыс. Көптеген адамдар жалған бетперде арқылы өзінің білікті, көңіл қойып, сыйлауға тұрарлық адам екендігіне басқаларды да, өздерін де сендіруге тырысады.
  - Вторая - та, которая формируется о нас в представлении других людей. Многие люди пытаются с помощью ложного обличья убедить как других, так и самих себя в том, что они являются компетентными, заслуживающими внимания и уважения существами.
- Бұлардың екеуі де – **нағыз және мәңгілік** болып табылатын ішкі рухани нұрдың төңірегінде құрылған болмыс.
  - Они обе всего лишь составлены из наложений, которые были созданы вокруг внутренней духовной искры, которая одна является настоящей и вечной.

- **Үшіншісі – сүйіспеншіліктен жаратылған шынайы және нағыз Болмыс (сущность).**
- Третья сущность – это истинная и настоящая Сущность, которая является воплощённой любовью.
- **Біз қазір және әрқашанда сәулелі нұр болып табыламыз. Өзін-өзі жүзеге асыру (өмірден орнын табу) дегеніміз – осы сәуленің нұрына қосылу.**
- Быть самореализованным означает *воссоединиться* со светом, которым мы уже являемся сейчас и которым мы всегда были.
- **Жүректі айналып өткен барлық іс-әрекет шын мәнінде біздің шынайы Болмысымызды қабылдауға және көрсете білуге әсер ететін және кедергі жасайтын соқырлыққа жатады.**
- Всеобщая деятельность в обход сердца, в действительности относится к слепоте, которая воздействует на нас и препятствует восприятию и проявлению нами нашей истинной Сущности.

Білім беруде жүректен тыс әрекет ету

Деятельность в обход сердца в образовании

Қазіргі кезде оқушы әрекеттерінде жүректеріне назар аудармай, тек интеллектуалдық бағытқа зейін салып есте қалдыруға үйретеді.

В настоящее время учащиеся учат увековечивать деятельность в обход сердца, вынуждая их сосредоточиваться исключительно на интеллектуальных устремлениях и пренебрегая их сердцами.

Тіпті балабақшадан бастап кішкене сәбилер бәсекелестік идеясымен қаныққан.

Даже самые маленькие дети в детском саду уже наполнены и захвачены идеей соперничества.

Білім саласын қайта құру – осы жағдайды дұрыс жолға қоюдың алғашқы қадамы, өйткені білім жүйесі – қалған барлық жүйелердің негізі болып табылады. Құндылықтар жүйесін өзгерте отырып және жүректерін аша отырып, біз әлемді өзгерте аламыз. Сөйтіп адамдардың ізгілене түсуіне сенім мен шабыт береміз.

Реорганизация системы образования - первый шаг в исправлении этой ситуации, так как система образования - основа всех остальных систем общества. Изменяя систему ценностей и открывая сердца, мы можем изменять мир, давая людям надежду и вдохновляя их становиться более гуманными.

Ғылыми тұрғыдан қарағанда, жарық – бұл электромагниттік өрістен тұратын, өте жоғары жиілікпен тербелетін қуат, энергия. Біз ғалымнан: «электромагнитті өріс тербелісінде жамандық бола ма?» – деп сұрасақ: «Жоқ, ол – тек энергия ғана», - деп жауап беретіні белгілі.

С научной точки зрения, свет - это энергия, состоящая из электромагнитного поля, колеблющегося с очень высокой частотой. Когда мы спрашиваем ученого: «Содержат ли колебания электромагнитного поля зло?» Ответ, очевидно: «Нет, свет – это только энергия».

Егер біздің көзімізге ешқандай жамандық кіріп жатпаса, біз неліктен жамандықты көреміз?

Себебі мынада: *жамандық – көрушінің қабылданған ақпараттарға өзі беретін баға ғана болып табылады.* Біз қызғалт көзілдірік кисек, айналаның бәрі қызғылт болып көрінеді. Әрине оның бәрі қызғылт емес, тек біз оны қызғылт түсте көреміз.

Почему же мы тогда видим зло, если в наши глаза не входит никакого зла? Причина в том, что это зло является только оценкой воспринимаемой информации, которую дает сам зритель. Когда мы смотрим через красные очки, нам все кажется красным. Не все вокруг красное, но, тем не менее, мы видим все таким.

7. Сананы тазарту

- Егер стақандағы лас суды түгел төгіп тастауға болмаса, оны қалай тазартуға болады?

- Как очистить грязную воду в стакане, если нельзя сразу всю её вылить?

1. Күн сайын жағымды көңіл күйге енуу тәсілін қолданыңыздар. Бұл сананы тыныштандыру мен бақылау үшін, әлемді ұғынуға аранлаған тікелей және тура әдіс.
2. Күні бойы барлық адамдарға сүйіспеншілік нұрын шашуға талпыныңыздар.
3. Ұйықтар алдында күні бойы не істегеніңізді еске түсіру үшін бірнеше минутыңызды бөліңіз, және де одан да зорғысын жасауға шешім қабылдаңыз.
4. Ашу-ызаңызды бақылаңыз. Өзіңізді ұрсып, ренжіткен адам сізге өз ашу-ызаңызды бақылауға көмектесетінін әрдайым есте ұстаңыз.

Ашулана бастасаңыз, онда:

- бір стақан суық су ішіңіз;
- айнадан бет-жүзіңізге қараңыз;
- тыныш қана жатыңыз;
- ашуыңыз келіп тұрған жерден кетіп қалыңыз.

5. Өзіңізді тыныштандыратын ізгі немесе жұбату сөздерді дауыстап айтыңыз.

6. Жаныңызды тебіrentетін, жайландыратын, жалпыадамзаттық құндылықтарға толы ән салыңыз.
7. Жақсы компания, орта табыңыз.
8. Басқаларға тыныштық беруге, қызмет етуге және оларды жұбатуға үйреніңіз.
9. Тыныштық сақтауға үйреніңіз. Жұмсақ, әрі мейірімді интонациямен сөйлеңіз. Тек қана жақсы нәрсе айтыңыз. Пайдалы нәрсе айта алмасаңыз, одан да үндемей қалыңыз.
10. Тыныс алуыңызды бақылаңыз: әр уақытта баяу, терең және ырғақты тыныс алыңыз және бұған кедергі жасайтын нәрсенің бәріне абай болыңыз.
11. Күнделікті өмірде жалпыадамзаттық құндылықтарды ұстануға ұмтылыңыз.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы //Егеменді Қазақстан, 28.01.2012 ж.
2. Назарбаева С.А. Өмір әдебі – Алматы, 2001.
3. Амонашвили Ш.А. Основы гуманной педагогики. Кн.1, 2. – М.: Амрита-Русь, 2012
4. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. – М., 1995.
5. Глассар У. Школа без неудачников. Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. В.Я Пилиповского. М., 1991.
6. Квинтилиан М. Фабий. О воспитании оратора, 1, 2, 9. (Примечание Брюннского издания.)
7. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М: Учпедгиз, 1939. – Т. 2.
8. Кульневич С.В., Лакоценина Т.П. Совсем необычный урок: Практическое пособие. Ростов-на-Дону, 2001.
9. Монтень М. Опыты: Избр. Главы. М, 1991.
10. Нысанбаев А.Н., Соловьева Г.Г. Изменимся вместе с детьми (философское обоснование предмета «Самопознание»). Алматы, 2002.
11. Переводы воспоминаний учеников и современников Витторино сделаны Н.В. Ревякиной по изданиям: E. Ga-rin. Educazione umanistica in Italia. 9 ed. Roma-Ban, 1975; E. Garin. Geschichte und Dokumente der aben-diandischen Padagogik. Reinek bei Hamburg, 1964.
12. Радугин А.А. Философия. – М.: Центр, 2001
13. Сердце отдаю детям // Избранные педагогические сочинения: В 3 т. М., 19179-1980. Т. 1: 1979.
14. Трансформация системы образования: взгляд философов. – Алматы: Арыс. – 2000.
15. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения Н.И. Пирогова // Избр. Педагогические сочинения: В двух томах. – М.: Педагогика, 1974. – Т. 1.
16. Шацкий С.Т. Школа для детей или дети для школы // Избранные педагогические сочинения: В 2 т. М., 1980. Т. 2.